

**ЕТИМОЛОГІЯ ТЕРМІНУ «АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ  
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ  
У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ»**

Мета статті полягає в тому, щоб на основі доктринальних досліджень, чинного законодавства та практики його застосування, а також довідкової літератури з'ясувати зміст та сутність адміністративно-правового механізму забезпечення реалізації державної політики у сфері зовнішньої трудової міграції. Статтю присвячено вивченню етимології терміну «адміністративно-правовий механізм забезпечення реалізації державної політики у сфері зовнішньої трудової міграції». З цією метою проаналізовано праці вітчизняних та зарубіжних науковців різних галузей знань, а також досліджено чинне законодавство та довідкова література. Все це надало змогу сформувати авторський підхід до трактування терміну «адміністративно-правовий механізм забезпечення реалізації державної політики у сфері зовнішньої трудової міграції». Наголошено, що механізм правового регулювання вважається одним з найважливіших наукових понять сучасної теорії права, тому він неодноразово ставав об'єктом наукових досліджень. Його значимість пояснюється тим, що механізм правового регулювання представляє собою фундаментальну методологічну категорію, яка поєднує в собі різні правові явища та, при цьому, дозволяє вивчати їх у певній взаємодії, сукупності та функціонуванні. Визначено, що адміністративно-правовим механізмом забезпечення реалізації державної політики у сфері зовнішньої трудової міграції є універсальна рушійна система, представлена взаємною єдністю адміністративно-правових норм, форм та методів адміністративно-правового регулювання, діяльністю уповноважених інституцій та міжнародним співробітництвом, яка спрямована на забезпечення правомочності трудових міграційних процесів. Його ознаками, враховуючи наведене визначення, є: взаємна єдність мети функціонування його інституцій, нормативна визначеність, системність, універсальність, забезпеченість та гарантованість державою, дієвість. Зроблено висновок, що адміністративно-правовий механізм є обов'язковою складовою здійснення державної політики у сфері зовнішньої трудової міграції, оскільки виступає його безпосередньою рушійною силою. Одночасно з цим, він є системоутворюючою одиницею, яка дає можливість об'єднати різні за своїм змістом та призначення правові категорії в єдине ціле, які при цьому працюють на вироблення єдиної спільної мети – упорядкування трудового міграційного процесу.

**Ключові слова:** зовнішня трудова міграція, адміністративно-правовий механізм, державна політика, системність.

Цель статьи состоит в том, чтобы на основе доктринальных исследований, действующего законодательства и практики его применения, а также справочной литературы узнать содержание и сущность административно-правового механизма обеспечения реализации государственной политики в сфере внешней трудовой миграции. Статья посвящена изучению этимологии термина «административно-правовой механизм обеспечения реализации государственной политики в сфере внешней трудовой миграции». С этой целью проанализированы труды отечественных и зарубежных ученых разных областей знаний, а также исследованы действующее законодательство и справочная литература. Все это позволило сформировать авторский подход к трактовке термина «административно-правовой механизм обеспечения реализации государственной политики в сфере внешней трудовой миграции». Отмечено, что механизм правового регулирования считается одним из

важнейших научных понятий современной теории права, поэтому неоднократно становился объектом научных исследований. Его значимость объясняется тем, что механизм правового регулирования представляет собой фундаментальную методологическую категорию, которая объединяет различные правовые явления и, при этом, позволяет изучать их в определенном взаимодействии, совокупности и функционировании. Определено, что административно-правовым механизмом обеспечения реализации государственной политики в сфере внешней трудовой миграции является универсальная движущая система, представленная взаимным единством административно-правовых норм, форм и методов административно-правового регулирования, деятельностью уполномоченных институций и международным сотрудничеством, направленная на обеспечение правомочия трудовых миграционных процессов. Его признаками, учитывая приведенное определение, есть: взаимное единство цели функционирования его институтов, нормативная определенность, системность, универсальность, обеспеченность и гарантированность государством, действенность. Заключено, что административно-правовой механизм является обязательной составляющей осуществления государственной политики в сфере внешней трудовой миграции, поскольку выступает его непосредственной движущей силой. Одновременно с этим он является системообразующей единицей, позволяющей объединить разные по своему содержанию и назначения правовые категории в единое целое, которые при этом работают на выработку единой общей цели – упорядочение трудового миграционного процесса.

**Ключевые слова:** *внешняя трудовая миграция, административно правовой механизм, государственная политика, системность.*

The purpose of the article is to find out the content and essence of the administrative and legal mechanism for ensuring the implementation of state policy in the field of external labor migration on the basis of doctrinal research, current legislation and practice of its application, as well as reference literature. The article is devoted to the study of the etymology of the term "administrative and legal mechanism for ensuring the implementation of state policy in the field of external labor migration". To this end, the works of domestic and foreign scientists in various fields of knowledge are analyzed, as well as the current legislation and reference literature are studied. All this made it possible to form an author's approach to the interpretation of the term "administrative and legal mechanism for ensuring the implementation of state policy in the field of external labor migration". It is emphasized that the mechanism of legal regulation is considered one of the most important scientific concepts of modern legal theory, so it has repeatedly become the object of scientific research. Its significance is explained by the fact that the mechanism of legal regulation is a fundamental methodological category that combines different legal phenomena and, at the same time, allows to study them in a certain interaction, totality and functioning. It is determined that the administrative and legal mechanism for ensuring the implementation of state policy in the field of external labor migration is a universal driving system, represented by the mutual unity of administrative law, forms and methods of administrative regulation, the activities of authorized institutions and international cooperation. migration processes. Its features, taking into account the above definition, are: the mutual unity of the purpose of the functioning of its institutions, regulatory certainty, systemicity, universality, security and guaranteed by the state, effectiveness. It is concluded that the administrative and legal mechanism is a mandatory component of the implementation of state policy in the field of external labor migration, as it acts as its direct driving force. At the same time, it is a system-forming unit, which makes it possible to combine different in content and purpose legal categories into a single whole, which at the same time work to develop a common goal - to streamline the labor migration process.

**Key words:** *external labor migration, administrative and legal mechanism, state policy, system.*

**Постановка проблеми.** Державна політика у сфері зовнішньої трудової міграції нерозривно пов'язана з адміністративно-правовим регулюванням. Воно дає можливість не лише упо-

рядкувати суспільні відносини у сфері міграційних процесів, але й виступає важелем стримувань багатьох негативних явищ, таких як нелегальна трудова міграція, торгівля людьми, рабство тощо. Адміністративно-правове регулювання включає в себе дві ключові складові: правову – вона забезпечується сукупністю вітчизняних та міжнародних норм у сфері зовнішньої трудової міграції, які уособлюють межі діяльності усіх суб'єктів міграційних правовідносин та адміністративну – вона передбачає собою, по-перше, можливість здійснення управління у сфері зовнішньої трудової міграції, по-друге, саму діяльність будь-яких органів, які наділені державно-владними повноваженнями щодо врегулювання суспільних відносин у сфері зовнішньої трудової міграції. Але самого адміністративно-правового регулювання міграційних процесів та упорядкування суспільних відносин, які при цьому виникають недостатньо. Повинні існувати певні інструменти, які в дії впроваджують в життя правові норми та забезпечують функціонування уповноважених суб'єктів у сфері зовнішньої трудової міграції. Тобто з тим, щоб була реалізована державна політика у сфері зовнішньої трудової міграції, має існувати певний рушійний механізм для усіх адміністративно-правових процесів, які виникають при міграційних правовідносинах.

**Стан дослідження проблеми.** На вітчизняному рівні міграційні процеси досліджували К.Б. Левченко, О.В. Кузьменко, Б.М. Юськів, О.В. Журба, О.А. Ровенчак, К.Ю. Величко, А.О. Надточій, О.А. Малиновська, М.Є. Чулаєвська, А.В. Дергач, І.О. Гарна-Іванова, С.М. Гусаров, О.М. Бандурка, О.О. Бандурка, П.Г. Шушпанов, Н.В. Тілікіна, С.Л. Швець, А.Ф. Мота, О.М. Шевченко, А.О. Надточій та ряд інших. Цікавими для вивчення є й праці таких російських дослідників як Є.О. Малишева, М.П. Азарова, Н.В. Охлопкової, А.Г. Озова, В.О. Волкова, К.А. Нікіфорової, К.П. Кондрашиної, Т.А. Пруднікової, О.М. Куца, М.Б. Ілєзова, О.Ю. Вострокнутової, С.А. Триканової, С.Є. Метельова та ряду інших.

**Мета і завдання дослідження** полягають у тому, щоб на основі доктринальних досліджень, чинного законодавства та практики його застосування, а також довідкової літератури з'ясувати зміст та сутність адміністративно-правового механізму забезпечення реалізації державної політики у сфері зовнішньої трудової міграції.

**Наукова новизна дослідження.** Сформульовано авторський підхід щодо трактування терміну «адміністративно-правовий механізм забезпечення реалізації державної політики у сфері зовнішньої трудової міграції».

**Виклад основного матеріалу.** Термін «механізм» має древньогрецьке походження та трактується як «знаряддя», «машина», тому в науці під «механізмом» прийнято розуміти певну сукупність або послідовність процесів (станів), які визначають собою якусь дію, явище, а також систему, пристрій, що обумовлюють порядок певного виду діяльності [5, с. 401]. Академічний тлумачний словник української мови термін «механізм» трактує як: 1) пристрій, що передає або перетворює рух; 2) внутрішню будову, систему чого-небудь; 3) сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне та інше явище [10, с. 695]. Словник російської мови визначає «механізм» як: 1) певну систему засобів, що формують порядок будь-якого виду діяльності; 2) систему, пристрій, що визначає порядок якого-небудь виду діяльності; 3) послідовність станів, процесів, що визначають собою якусь дію, явище [11, с. 321].

На доктринальному рівні Н.М. Оніщенко визначає механізм як сукупність компонентів, через цілісність існування яких можна розкрити сам механізм як ціле. Умовами функціонування механізму, на думку автора, є узгодженість та єдність його елементів. Тобто кожен із системних елементів механізму є органічно обумовленим усіма іншими його елементами і функціонуванням системи в цілому. Окрім того Н.М. Оніщенко стверджує, що ключовою категорією механізму є його структурованість. Вона являє собою можливість опису механізму як системи, через встановлення його структури, тобто комплексу зв'язків і відносин системи, зумовленість поведінки механізму не стільки поведінкою його окремих елементів, скільки властивостями його структури [8, с. 10–11].

Про структурованість механізму зазначають у своїх працях й інші дослідники. Наприклад, А.М. Колодій та А.Ю. Олійник вказали на те, що кожний механізм – це високоорганізована система, яка характеризується єдністю елементів, що перебувають у певних зв'язках і відносинах між собою та характеризують сутність об'єкта як ціле і відносно незалежне зовнішнє явище [4, с. 219]. У свою чергу, О.Ф. Скакун акцентує увагу на тому, що компоненти механізму, які потім утворюють систему, мають ієрархічний характер [9]. За В.І. Муляром «механізм» це цілісна, збірна й системна категорія [7, с. 110].

Майже в усіх наведених трактуваннях можемо виділити одну спільну ознаку – системність. Це й не дивно, адже механізм передбачає наявність певної кількості елементів, які повинні

приводити його в дію. За своїм змістом система – це цілісний комплекс відмежованих, взаємопов'язаних і взаємодіючих один з одним елементів, який утворює особливу єдність із середовищем та є одночасно елементом системи більш високого порядку. Важливим моментом у розумінні сутності елементу та його взаємозв'язку із системою є той факт, що елементом системи буде не будь-який компонент, а лише той, який наділений специфічними особливостями даної системи, який здатний відображати її специфіку, а також виконувати функції, характерні для системи. На підставі викладеного, стає зрозумілим, що будь-яка система містить у собі певний набір зв'язків, які з одного боку, об'єднують множинність у ціле, надаючи системі стійкий характер (ці зв'язки Р.С. Мельник називає системоутворюючими або зв'язками структури), а з іншого, – мають місце зв'язки організаційні, які дозволяють системі розвиватися, вдосконалюватися, тобто активно реагувати на зміни як в середині системи, так і зовні [6, с. 16–17, 19, 22]. Проте система, у переважній своїй більшості, є статичною категорією, а механізм динамічно, проте ознака системності, тобто наявності певної кількості елементів у ньому присутня.

Таким чином, термін «механізм» за своєю суттю уособлює організуючу системну категорію, яка може об'єднати у своєму складі множинність структурних елементів, які, на перший погляд, можуть здатися зовсім несумісними. Але в цьому як раз і виявляється його особливість – привести у взаємодію незалежні правові та адміністративні інституції з тим, щоб сприяти чи навіть змусити їх рухатись у певному, необхідному для системи адміністративно-правового забезпечення, порядку.

Варто відмітити й той факт, що у правовій науці термін «механізм» не вживається уособлено. Він завжди має свій контекст. Так, Т.Г. Альберда відмічає, що «механізм» як загальнонаукова категорія (категорія академічного дискурсу) в процесі розширення діапазону свого вживання інтегрувалась в категоріальний апарат права (під назвою «правовий механізм»), ставши його невід'ємною частиною [3, с. 67]. Наукові пошуки О.В. Малькова та К.В. Шундікова у свою чергу, зводяться до того, що правовий механізм – це чисто інструментальна субстанція, особливий набір (як правило, досить великий) кількох правових інструментів [13, с. 46].

Деякі слова варто сказати й про механізм правового регулювання, оскільки його доречно вважати окремим напрямом адміністративно-правового механізму реалізації державної політики, зокрема у сфері зовнішньої трудової міграції. Більше того, механізм правового регулювання вважається одним з найважливіших наукових понять сучасної теорії права, тому він неодноразово ставав об'єктом наукових досліджень. Його значимість пояснюється тим, що механізм правового регулювання представляє собою фундаментальну методологічну категорію, яка поєднує в собі різні правові явища та, при цьому, дозволяє вивчати їх у певній взаємодії, сукупності та функціонуванні.

Грунтовно до дослідження механізму правового регулювання підійшов С.С. Олексієв, який запропонував трактувати його як узяті в єдності всю сукупність юридичних засобів, за допомогою яких забезпечується правовий вплив на суспільні відносини. На думку автора поняття механізму охоплює дві сторони правового регулювання: по-перше, це забезпечення за допомогою сукупності правових засобів правового впливу на суспільні відносини і, отже, забезпечення ефективності правового впливу; по-друге, це внутрішня будова механізму, його окремі елементи (частини), узяті в співвідношенні [1, с. 30]. Також автор виокремив три складові ланки механізму правового регулювання. Це зокрема: 1) юридичні норми – основа правового регулювання, коли на рівні позитивного права закріплюються в абстрактному вигляді типізовані можливості і необхідність певної поведінки суб'єктів; 2) правові відносини, суб'єктивні права і юридичні обов'язки, які перетворюють при наявності конкретних життєвих обставин (юридичних фактів) абстрактні можливості і необхідність у площину конкретних, адресних суб'єктивних юридичних прав і обов'язків, і отже, – переводять правову енергію юридичних норм на рівень конкретних суб'єктів – носіїв прав і обов'язків; 3) акти реалізації прав і обов'язків, на основі яких настає запрограмований в позитивному праві результат в житті суспільства, вирішується ситуація (справа) [2, с. 438–439].

В.Н. Хропанюк механізм правового регулювання трактує як систему правових засобів, за допомогою яких здійснюється упорядкованість суспільних відносин відповідно до цілей і завдань правової держави. До його структурних елементів при цьому авторка віднесла: 1) норми права, які встановлюють загальні та юридично обов'язкові правила поведінки тих учасників суспільних відносин, які знаходяться в сфері правового регулювання; 2) правовідносини – це найважливіший і необхідний елемент реального життя права. У ньому загальні, знеособлені права і обов'язки, закріплені в нормах права, перетворюються в конкретні і взаємопов'язані права та

обов'язки індивідуальних суб'єктів (осіб або організацій), відповідно до яких ті повинні унормувати свою поведінку; 3) акти реалізації юридичних прав і обов'язків – це фактична поведінка суб'єктів правовідносин щодо здійснення їх прав та обов'язків. За допомогою цих актів досягається мета правового регулювання, задовольняються конкретні законні інтереси уповноважених і зобов'язаних осіб. Загальною ж метою правового регулювання, на думку В.Н. Хропанюк, є встановлення такого порядку в суспільному житті, який би максимально відповідав розпорядженням правових норм, закладеним в них принципам соціальної справедливості [12, с. 339–341].

Таким чином, у загальному вигляді механізм правового регулювання представляє собою універсальну систему правих актів (загальної та індивідуальної спрямованості) та актів реалізації прав та обов'язків, які спрямовані на упорядкування конкретної сфери суспільних відносин.

Що стосується адміністративно-правового механізму, то за своїм змістом ця категорія є ширшою, оскільки додатково включає елемент адміністрування з боку певних регіональних/державних/міжнародних інституцій. Тому ми пропонуємо системно підійти до трактування адміністративно-правового механізму забезпечення реалізації державної політики у сфері зовнішньої трудової міграції та у визначенні відобразити його ключові елементи. Обумовлений такий наш підхід тим, що механізм за своїм змістом все ж таки є структурно-узгодженою категорією, про що ми говорили вище. Відтак, **адміністративно-правовим механізмом забезпечення реалізації державної політики у сфері зовнішньої трудової міграції** є універсальна рушійна система, представлена взаємною єдністю адміністративно-правових норм, форм та методів адміністративно-правового регулювання, діяльністю уповноважених інституцій та міжнародним співробітництвом, яка спрямована на забезпечення правомочності трудових міграційних процесів. Його ознаками, враховуючи наведене визначення, є: взаємна єдність мети функціонування його інституцій, нормативна визначеність, системність, універсальність, забезпеченість та гарантованість державою, дієвість.

**Висновки.** Адміністративно-правовий механізм є обов'язковою складовою здійснення державної політики у сфері зовнішньої трудової міграції, оскільки виступає його безпосередньою рушійною силою. Одночасно з цим, він є системоутворюючою одиницею, яка дає можливість об'єднати різні за своїм змістом та призначення правові категорії в єдине ціле, які при цьому працюють на вироблення єдиної спільної мети – упорядкування трудового міграційного процесу.

#### Список використаних джерел:

1. Алексеев С.С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. М.: Юрид. лит., 1966. 187 с.
2. Алексеев С.С. Право. Азбука. Теория. Философия. Опыт комплексного исследования. М.: Издательская группа НОРМА – ИНФРА. 1998. 810 с.
3. Альберда Т. Г. Механізм як загальнонаукова і правова категорія («правовий механізм»). *Молодий вчений*. 2013. № 2 (02). С. 64–68.
4. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 336 с.
5. Краткий экономический словарь. Под ред. А.Н. Азрилияна. М., 2001. 1084 с.
6. Мельник Р.С. Система адміністративного права України: монографія. Х.: Вид-во Харківського національного університету внутрішніх справ, 2010. 398 с.
7. Муляр В.І. Самореалізація особистості як соціальна проблема (філософсько-культурологічний аналіз). Ін-т змісту і методів навчання, Житомир. інж.-технол. ін-т. Житомир. 1997. 214 с.
8. Оніщенко Н. М. Правова система: проблеми теорії: монографія. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. 352 с.
9. Скаун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.
10. Словник української мови: в 11 томах. Том 4. К.: Наукова думка, 1973. 840 с.
11. Толковый словарь русского языка. Словарь С.И. Ожегова / Электронный ресурс. URL: <http://www.ozhegov.org/words/15796.shtml>.
12. Хропанюк В.Н. Теория государства и права. Учебник для высших учебных заведений. Под. ред. проф. В.Г. Стрекозова. М.: Издательство «Интерстиль», «Омега-Л», 2008. 384 с.
13. Цели и средства в праве и правовой политике: монография / А.В. Мальков, К.В. Шундинов. Саратов: Изд-во ГОУ ВПО «Саратовская государственная академия права», 2003. 296 с.